

Šiame numeryje:

Literatūrinis ruduo Chicagoje.
Jeronimas Kačinskas — žmogus ir kompozitorius.
Pokalbis su rašytoju Algirdu Landsbergiu.
Emily Dickinson poezija.
Ar Slavočinskio giesmynas nėra Kojelavičiaus?
Kiniečių dailės turtai Chicagoje.
Premija už religinį veikalą paskirta kun. prof. Antanui Rubšui.
Dirvos novelės konkursą laimėjo Vytautas Alantas.
Parodos, parodos!
Nauji leidiniai.
Nuomonės ir pastabos.

Kertinė Parastė

Literatūrinis ruduo Chicagoje

Praėjusį mėnesį Kertinėje parastėje džiaugėmės mūsų leidyklų vasarinę veiklą, didelių šių metų įvairių literatūrinių sričių derliumi. Šiandien, jau rudenį išibėgę, vėl pabrėžiame šio sezono literatūrinės veiklos kryptį ir pastangas. Tai metas, kada iš leidyklų knyga ateina į skaitytojų rankas, kada rengiamos knygos sutiktuves, literatūros vakarai, organizuojamos literatūrinės paskaitos, net išstos jų serijos, sudaromos sąlygos rašytojams nuvykti iš kolonijos į koloniją išėjusių knygų ar kokia kitokia proga ir pan. Visa tai reiškia mūsų literatūrinio sektoriaus gyvybę ir bendrąjį leidyklų, rašytojų ir visuomenės susipratimą.

Pavyzdžiui šiemet čia galėtų būti lietuviškoji Chicago. Rugsėjo ir spalio mėnesiai čia tiesiog kupini dėmesio mūsų literatūrai, išėjusios knygos, rašytojai, suprantama, mažesniame kolonijose gal ir negalima išvystyti tokio šios srities intensyvumo, bet bent dalinai Chicago pasiekti vis dėlto, netrukstant gerų norų, įmanoma. Antra vertus, pati Chicago ne vienu atveju gali kelti pasimokyti ir iš „provincijos“.

Pačiai Chicago šiemet literatūrinio rudens naujiena yra kiekvieną trečiadienį, išstos rugsėjo ir spalio mėn., besitęsianti paskaitų serija apie lietuvių grožinę literatūrą šio miesto bibliotekoje, 6120 S. Kedzie. Ir visa tai vyksta miesto bibliotekos projekto rūmuose, paskaitos skaitomos ir po diskusijos vedamos anglų kalba. Auditorija mišri: amerikiečiai ir lietuviai. Suprantama visa tai padaryta ne be mūsų pačių rūpestio. Ir vargu ar be Illinojaus universiteto (Chicago Circle) lietuistiką dėstančios Marijos Stankuvienės - Saulaitės tos paskaitos būtų įvykė. Ji bibliotekos buvo šiam projektui angažuota, ji suorganizavo visą šių paskaitų seriją ir joms dabar vadovauja bei jas moderuoja. Šiose trečiadienių paskaitose (jos prasideda 7 val. vak.) ligi šiol jau buvo pažvelgta į lietuvių liaudies dainas išėjų gyvenime (Elena Bradūnai-

(Nukeltas 12 psl.)

JERONIMAS KAČINSKAS - ŽMOGUS IR KOMPOZITORIUS

ST. SANTVARAS

Reikia nors valandėlę atsigrįžti į praeitį, tą nesugrąžinamą ir nepagaunamą paukę, kai nors vieną kitą akimirka nori pakalbėti apie Jeronimą Kačinską, kaip atskirą asmenį, muzikos kūrėją ir mokytoją. Praeities sūmos žmogus dar vis pamatai širdį šildantį žiburėlį, sugrįžti į mielių susitikimų valandas, vėl išgyvenami bendrų siekimų rūpestį, apsvylimų kartėlių ir tikro ar išvaizduoto laimėjimo džiaugsmą. Taip jau seniai atsitiko, taip ir dabar yra, kad mudu su komp. Jer. Kačinsku vienas kitam nuogary neatsukom, žmogiškoj keliuonej dar vis susitinkam ir pasikalbam.

Klaipėdos Muzikos mokyklą, kurią visi vadinom konservatorija (savo mokslų programa bei einauom muzikos disciplinomis ji ir buvo konservatorija), Jer. Kačinskas skyrėsi iš kitų studentų tarpo ne tik įgimtu talentu, bet ir kolegias pralenkiančiu muzikiniu išsilavinimu. Mat, jo tėvas buvo muzikas, tai du savo sūnus — Henriką ir Jeronimą — iš mažens pradėjo mokyti skambint fortepionu, vargonuoti, apamai — mokė savo vaikus muzikuoti. Kai mūsų dauguma vos pagėdavom pianino klaviatūrą pažerti vieną ar kitą garsą gamą, šiaip ar taip surankioti kokį nors akordą, Jer. Kačinskas jau tada mūsų akyse vaidenosi kaip fortepiono virtuozas (kitas toks „maestro“ tada buvo ir Vyt. Marjionius, kurio tėvas taip pat buvo muzikas). Tokį Jer. Kačinską, tada jauną ir žvalų vaikina, lėmė man leido pažinti, su tokiu suimežė šilti bičiuliški ryšiai, kurių šilima ir nūdien dar nešlėso.

Klaipėdoj, po pamokų konservatorijoj, dažniausiai jau pavakare mudu su Jer. Kačinsku mėgdavom užėiti į kurį nors geresnį miesto smuklę (beveik visada eidavom į Šaulių namus) išgerti alaus bokalą. Jeronimas niekad nebuvo stiprių gėrimų mėgėjas, toks ir iki šiol jis išliko.

bet po įtempto ir tikrai nelengvo darbo mokyklą (konservatorijos direktorius komp. St. Šimkus ne juokais savo studentus kinkdavo į darbą) neatsisakydavo alumi atsigalvinti. Žinoma, ne kasdien mudu tuos „pobūvius“ rengdavom, bet per mėnesį du tris kartus prie didelio alaus bokalo tikrai pasėdėdavom. Ir pasikalbėdavom. Tada gi buvo svajonių ir iliuzijų laikai, siekiami ir tikslai švytėjo ne ant ledo kalno, kartais rodėsi, kad kalnus perkopsim ir marias perbrisim, vadinasi, būdavo apie ką pafantazuoti, dėl ko svajonių smilkalais pasisvaiginti. Deja, daugelis tų Jeronimo ir mano svajonių bei sapnų dabar jau tik pelenai.

Neįtikėtini ir per daug dailūs būtų mudviejų santykiai, jeigu nebūtų buvę ir susikirtimų. Klaipėdos konservatorijoj, berods, 1926 m., buvo suorganizuota studentų „revoliucija“, nes St. Šimkaus disciplina ir mokymosi pažangos reikalavimai kai kam pasidarė neįtikėtini. Tame sukilime aš su negausiu studentų būreliu, žinoma, rodydami nepaprastą narsumą, stojom direktoriaus St. Šimkaus ginti, o Jer. Kačinskas su dauguma atsidūrė kitų barikadų pusėj. Grumtynių įtampos nestigo, nestigo ir asmeninių pasibarmimų bei grasinimų, bet kova, kaip dažniausiai tokių mūsų metų atsitinka, laimėjo dauguma. Tik to sukilimo pabaiga buvo beveik tragikomiška: kai po metų iš Amerikos į Klaipėdą atplaukė komp. St. Šimkus, absoliuti dauguma jo „priešų“ ir draugų nuėjom į uostą grįžtančio direktoriaus pasitikti... Atseit, ir šie susikirtimai su Jeronimu asmeninių mudviejų santykių nesugriovė.

Laikui bėgant ir ardant mūsų gyvenimo krantus, komp. Jer. Kačinskas su žmona Elena apsigyveno Vilniuje. Ten jis buvo ne žemų krūmų paukštis, o Filharmonijos ir Vilniaus operos teatro vyr. dirigentas. Deja, tada išgyvenom nelemto ir baisaus

Kompozitorius Jeronimas Kačinskas, kurio kūrybos grandiozinis koncertas, rengiamas Lietuvos fondo, dalyvaujant patiam kompozitoriui, įvyks Marijos aukštesniosios mokyklos auditorijoje, Chicagoje, spalio 25 d., 7 val. vak. Nuotr. V. Maželio

karo metus, slegiančią ir veidmainingą Hitlerio patikėtinių okupaciją. Jeronimas su žmona retkarčiais atvykdavo į Kauną mus aplankyti, pas mus ir nakvodavo. Vilniuje jie jau buvo išgyvenę ne vieną sovietinių lėktuvų antskrydį ir bombų mėtymą į miestą, tad į kiekvieną nakvynę paukščių subirgimą reagojo su rūpesčiu ir nerimu. Vieną kartą, kai Kačinskai viešėjo pas mus, apie vidurnaktį pradėjo kaupti sirenos, netrukus išgirdom

ir tą neįaukų lėktuvų hu-hu-hu... Pats negalėdamas to drąsumo ir sau išaiškinti, bombardavimų anuomet aš beveik tobulai nebijojau. Kai išgirdom lėktuvus, tuoj išbėgau į kiemą pažiūrėti, kur bombos kris, o Jeronimas pro langą man šaukė, kad aš elgiuosi beprotiškai... Ir tada į Kauno ažuolyną, visai netoli nuo Sporto rūmų, rusai numetė bombą, kuri ir ora išmetė milžiniškus molio blokus, išsaurė tokią duobę, į kurią lengvai galėjo nugrimzti trijų ar keturių aukštų mūro namai. Kai kitą rytą pamačiau sprogimo galybės padarinius, nesunkiai supratau dėl ko bičiulis Jeronimas tą naktį nelaukė marnės perdaug protingu...

Senų įpročių bei papročių šilumą iš tikro nelengva užgesinti. Klaipėdoj su Jeronimu Kačinsku eidavom į alinę alaus išgerti ir bendrom jėgom į ateitį žvilgtinti, Kaune kurį laiką abu dirbom Valst. operos teatre, čia jis man padėjo į galvą įkalinti ne ketelą operinių vaidmenų (pvz., Demono Kniazų ir Radvilo Perkūno vyskupą Merkelių Giedraitį), susitikdavom Vilniuje, o pasakui, bjaurių viesulų iš tėvų žemės išbloktį, ir švabų Augsburgė...

Taip gražiai atsitiko, kad ir Amerikoje, iš anksto nesitarę ir nesusitarę, abu apsigyvenom šio krašto Atėnuose - Bostone. Čia komp. Jer. Kačinskas netrukus išjungė į lietuvių šv. Petro parapijos veiklą, ilgus metus buvo tos parapijos vargonininkas, buvo suorganizavęs jaunų mišrių balsų chorą, dalyvavo daugely kon-

certų kaip solistų akompaniatorius, lietuvių jaunimą mokė muzikos ir, savaime suprantama, kūrė savo originalias kompozicijas.

Prieš keliolika metų Bostono Berklee muzikos kolegija komp. Jeronimą pakvietė į savo dėstytojų eiles. Toj aukštojo muzikos mokyklą komp. Jer. Kačinskas iki šiol tebedirba ir, kaip Amerikoj sakoma, yra „pilnas fakulteto narys“ (mūsų kalba — profesorius). Čia jis dėsto paskutiniųjų kursų kompoziciją, sonatas ir veikalų orkestrui rašymo techniką, orkestrinių kūrinių dirigavimą. Kaip regim, visa tai yra sudėtingi ir aukšti muzikos mokslai. Ne pagyrimas ir ne reklama, o tikra tiesa, kad Berklee muzikos kolegijoj ir profesūros, ir studentų tarpe komp. Jer. Kačinskas yra gerbiamas ir mylimas mokytojas, jau galis eiti poilsin, bet vis dar kviečiamas pasilikti ir kolegijoj dirbti.

Taigi, tie įpročiai ir papročiai Nors ir ne dažnai, bet ir Bostone mudu su komp. Jeronimu susitinkam tik dviese. Neinam, dabar į alines ir į karčemas, bet turim tokią gan švarią kavinę So. Bostone, kur vienas pusryčius kerta, o kitas — kavą girkšnoja. Na, ir kalbamės, kalbamės... Komp. Jeronimas nemėgsta humoro ir tuščių slidinėjimų, jam daug artimesni rimtieji žmogaus reikalai. Tad ir su juo praleista valanda niekad nebūna tik apie šį bei tą pasigraibymai. Be abejo, tai jau žmogaus būdas. Ir toks būdas, kad Jer. Kačinsko niekuomet negalėsim rasti tų gaivalų tarpe, kurie pro savo snapą nemato kito žmogaus ir jo darbų. Jis ir mūsų visuomenės, ir ypačiai kultūros gyvenime be atvangos ieško kokių pragiedrulių. Džiaugiasi savo kolegų darbais, pokalby juos analizuoja, bando ginti bei teisinti net ir aiškiai nevykusį eksperimentą. Ta gilaus humanisto ir tauraus menininko siela ne šiandien gimė — komp. Jer. Kačinskas toks pat buvo ir savo jaunystėj.

1930 - 1940 m. laikotarpy subrendo ir pradėjo viešumon išeiti lietuvių muzikos novatorių. Grupė nebuvo didelė, ją sudarė jauni kompozitoriai Jer. Kačinskas, Vyt. Bacevičius, J. Nabazas, prie jos glaudėsi Vl. Jakubėnas ir Jul. Gaidelis. Veikliasi ir drąsiai buvo du — Kačinskas ir Bacevičius. Tačiau kiekvienam naujovė (jeigu iš viso tokių yra), kaip žinom, beveik niekuomet nėra sutinkama su prielankumo ir draugiškumo šypsenom. Juk net ir genialusis M. K. Čiurlionis savo tautos šviesuomenėje to dvasinio šilumos dvelkimo nepajuto, tik paprastas kaimo žmogus, jo darbų parodą kartą apžvelgęs, ištare: „Tai pasaka, nuostabi graži pasaka“...

Nelengva anuomet buvo ir mūsų muzikos novatorių. Gyvai prisimenu tokį neįaukų įvykį: Vyt. Bacevičius paršė Elektrinę poemą simfoniniam orkestrui, poema buvo įtraukta į koncerto programą, pats autorius turėjo tą veikalą diriguoti. Turbūt taip yra visame pasauly: kai naujas dirigentas atsistoje prie pulsto, orkestrantai jam surengia egzami-

(Nukeltas 2 psl.)

Berklee kolegijos kvintetas, kuris gros ir Jeronimo Kačinsko veikalus, kompozitoriaus kūrybos vakare Chicagoje, Marijos aukštesniosios mokyklos auditorijoje spalio mėn. 25 d., 7 val. vak. Nuotr. L. Tamošaicius

Jeronimas Kačinskas - žmogus ir kompozitorius

(Atkelta iš 1 psl.)

nus — kuris, nors muzikas, toj ar kitoj vietoj groja ne tas nats, kurios yra kūrinių partitūrų. Jei dirigentas melą išgirsta, tai visiem būna smagu, o jeigu neišgirsta, tai jau vargas tau, žmogau!

Tokį nesėkmingą egzaminą laikė ir Vyt. Bacevičius, pirmą kartą diriguojamas savo Elektarinę poema, kuri yra itin tirštai orkestruota. Pradžioj tik vienas kitas instrumentas grojo „pro šalį“, paskui daugiau tokių „tal-kininkų“ atsirado, o galų gale trombonai, kurie išpučia tokią garsą, kuris gali ir mirusį iš kapų prikelti, ėmė pūsti Rusijos carų himną „Bože, caria chrani“. Ir tik tada Vyt. Bacevičius išgirdo, čia pat padėjo dirigento lazdelę ir ... pravirko. Neapsakomai nesmagu buvo į vargšą autorių žiūrėti. Bet po to „egzamino“ orkestrantai surimėjo, stengėsi modernią Vyt. Bacevičiaus muziką įveikti, koncerto metu dar labiau pasitempė — ir ta Elektrinė poema susilaukė pripažinimo, po to dar ne vieną kartą simfoniniuose koncertuose buvo karto-jama.

Komp. Jer. Kačinskui tokių akibrokštų neteko išgyventi. Kaip man rodosi (aišku, tai labai asmeniška nuomonė), jį nuo bacevičinių nesmagumų visų pirma

išgelbėjo čekai. Ne vienas gal prisimenam, kad anuo metu Europoj garsėjo Čekų Nonetas (devyni muzikantai). Studijuodamas Prahoj, tam muzikų sambūriui Jer. Kačinskas parašė nonetą, kuris buvo pagrotas ne tik Čekų aukšnej Prahoj, bet dar Londonė ir kituose Europos muzikos centruose, buvo įtrauktas į tarptautinės muzikos festivali, daug kur sulaukė palankių vertinimų. O kai žmogus išgyja pripažinimą svetur, tai kaip su juo gali nežmoniška elgtis savoj pastogėj? Kita vertus, komp. Jer. Kačinskas yra dirigentas su didžiai jautria klausa, tad jeigu lietuviški orkestrai ir mėgino jam „egzaminus“ suruošti, didelio malonumo tikrai nepatyrė.

Komp. Jer. Kačinskas savo kūryboj reiškėsi ne viena forma ir ne viena kompozicine technika. Prahoj klausydamas prof. Habos (Habas) paskaitų, jis buvo susižavėjęs kvartetonų muzikine sistema, tuo stilium sukūrė ne vieną veiklą. Tačiau komp. Kačinsko idealas — atonalinė muzika, nuo tos mokyklos ir dabar jįsi nebėga, darbuojasi savaimingai ir meistriškai. Kai pasidairai, kas dabar muzikos pasaulyje dedasi, gali tarti, kad komp. Jer. Kačinsko kūriniai jau yra klasika — taip jau šiandien muzikos menu žmonės eksperimentuoja, ne vienu atveju ir visai

Berklee Muzikos kolegijos koncertinis choras atlieka programą New Yorko. Čikagietiai jį girdės kompozitoriaus Jeronimo Kačinsko kūrybos kūrinių koncerte, Marijos aukštesniosios mokyklos auditorijoje, spalio mėn. 25 d., 7 val. vakaro.

nuo muzikos grožio nutoldami.

Kai neseniai vėl mudu „savo“ kavinėj susitikom, vargais negalais priprašiau, kad komp. Jeronimas išvardintų man savo naujuosius kūrinius. Jų jau sukurtas nemenkas pluoštas, jų nerast Liet. Enciklopedijoj, tai šia proga juos ir paminėsiu: Du saksofonų kvartetai, Kvintetas styginiam kvartetui ir fortepijonui, Trys liet. liaudies dainos sopranui ir mišriam instrumentų ansamblui, „Lietuvoje“ — fleitai ir styginių instrumentų trijulei,

Lietuviškas trio trims instrumentams, „Te Lucis Ante“ — chorui ir mažam orkestrui, Koncertas fleitai ir stygų orkestrui, Sonata smuikui ir fortepijonui, vienaveiksmė opera „Juodas laivas“ (libretas Alg. Landsbergio), Sv. Stepono mišios solistams ir mišriam chorui, ciklas originalių dainų mišriam chorui.

Bostone komp. Jer. Kačinsko kūrinius groja ir dainuoja ne tik Berklee muzikos kolegijos mokytojai ir studentai, ne tik jie skamba ir mūsų koncertuose, bet

ši sezoną keli jo kameriniai veikalai bus grojami ir Bostono konservatorijoj. Mum buvo tikrai maloni naujiena, kai išgirdom, kad Lietuvių Fondas pakvietė komp. Kačinską ir Berklee kolegijos ansamblį savo iškilmių muzikinei programai atlikti. Be abejonės, tai bus nedarna proga, kai su komp. Jer. Kačinsko kūryba galės susipažinti ir platesnė Chicagos lietuvių visuomenė. Š. m. spalio 25 d. (šeštadienį) 7 val. vak. Marijos aukštesniosios mokyklos auditorijoj.

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

kavinėje (šios knygos sutiktuose dalyvauja pats autorius, atskridęs iš New Yorko); spalio 19 d. (sekmadienį) Lietuvių tautinių namuos Br. Raillos knygos „Vaišos ryškė“ popietė, dalyvaujant taigpi pačiam autoriui.

Illinojaus universiteto liuanistikos kurse neaplenkiama ir literatūra. Šių metų rudens semestru, dėmesį skiriant įvairioms prozos nagrinėjimo metodams, žvelgiama į Valančiaus, Biliūno, Zemaitės, Vaižganto, Savickio, Vaičiuliaičio, Alb. Baranausko ir kt. raštus.

Apie rašytojus ir jų knygas Chicago ir jos plačios apylinkės turi progą išgirsti ir radijo bangomis. Algirdas Titus Antanaitis neseniai jau kalbėjo apie Šlaita. Kraliauska. Tolimesnėse šio rudens programose dar išgirsime jį šnekančią apie Alės Rūtos, Henriko Nagio, Vytautės Zilinskaitės kūrybą.

Aplamai Chicagoje būna tokių savaitgalių, kada literatūriniai renginiai net nustelbia visų kitų gausybę. Toks artimiausioje ateityje bus spalio 17 ir 18 d. savaitgalis, kada ateitininkų rūpesčių bus premijuotosios knygos sutiktuos, bus atkreiptas dėmesys į rašančių jaunimą ir Chicagoje viešnagės pakviesti rašytojai Algirdas Landsbergis ir Tomas Venclova. Penktadienį, spalio 17 d. 7 val. 30 min., jaunimo centro kavinėje bus minėtasis rašytojo Algirdo Landsbergio vaka-

ras. „Ateities“ leidyklos išleista ir Lietuvių rašytojų draugijos premijuotąją jo knygą „Muzika žengiant į neregėtus miestus“ pristatys leidyklos vadovas Kestutis Keblys, atvykęs iš Detroito. Pats laureatas paskaitys savo kūrybos, kartu dalindamasis patirtais savo literatūrinio gyvenimo išpučiais bei aplamai literatūrinio pasaulio vingiais. Šeštadienį 10 val. ryte Ateitininkų namuose, 127 St. ir Archer Ave. Lemonte, rašytojas Algirdas Landsbergis kalbės apie literatūrinį ir aplamai apie kultūrinį gyvenimą šių dienų Lietuvoje. Ten pat 3 val. popiet poetas Tomas Venclova kalbės apie šiuos dienos lietuvi valdininką tarp Maskvos ir Vilniaus. Šeštadienio vakare jaunimo centro didžiojoje salėje „Ateities“ žurnalo vakaras. Jau geri septyni dešimtmečiai, kai „Ateitis“ vis puoselėdavo ir puoselėja jaunųjų rašto pastangas. Ir šiame „Ateities“ vakare bus premijomis išskiriami tie, kurie buvo verti dėmesio kasmetiniame žurnalo konkurse.

Taigi Chicagos šių metų ruduo yra pilnas literatūrinio pobūdžio renginių. Gražu, kai visokiuose visuomeninio ir socialinio bendravimo susibūrimuose pilkos Chicagoje anaipol netrūksta. Tačiau reikia pasistengti, kad jos netrūktų ir kultūrinio renginių, ypač ten, kur dėmesys skiriamas mūsų literatūrai ir kur asmeniškai dalyvauja pats gyvasis rašytojas, juo labiau svečiai iš toliau.

k. brd.

Futurizmas šio šimtmečio pradžioj ir pabaigoj

PRANAS GAILIUS

Italy futuristų darbų paroda, atvežtą iš New Yorko Moderniojo meno muziejaus (Museum of Modern Art), galima buvo lankyti Paryžiaus Centre Georges Pompidou - Beaubourg iki š. m. rugsėjo 15 d. Nors ji nebuvo skelbiama suaktuvinės parodos vardu, aiškiai matyti, kad tai buvo futuristinės tapybos manifesto 1910 metų, ši paroda atšventė futurizmo septyniadesimtmetį.

Mene ir literatūroje futuristinė banga Paryžiuje tapo oficiali 1909 m. vasario 20 d., kai italų rašytojo, poeto bei meno kritiko Filippo Marinetti futurizmo manifestas pasirodė „Le Figaro“ laikraštyje. Sekančiais metais penki italai dailininkai (Boccioni, Balla, Carrà, Severini ir Russolo) pritaikė futurizmo mintis tapybai ir pasirašė toki futuristinį tapybos manifestą:

MANIFESTAS

PAREIŠKIMAI:

1. Mes pareiškiame, kad reikia visiškai nužeminti imitacines formas ir garbinti originalumą.
2. Mes pareiškiame, kad reikia sukilti prieš „harmoniją“ ir „bon gout“ tironiją — ekspresijos, su kurių neribotu elastingumu galima lengvai nugriauti Rembrandt'o Goya'os, Rodin'o ir kitų darbus.
3. Mes pareiškiame, kad meno kritikai nenaudingi, o pražtingi.
4. Mes pareiškiame, kad, norint rasti išraišką mūsų nerimo pilnam, plieno, arogancijos, įkarščio ir greičio gyvenimui, yra būtina išluoti seniai nudėvėtas temas.
5. Mes pareiškiame, kad, vadinami „pasitūliais“, esame tuo pagerbti — nes su tuo vardu yra siejami visi novatorių.
6. Mes pareiškiame, kad igimtas pasipildymas yra tapybai visiškai būtinas, kaip baltosios eilės poezijai ir polifonija muzikai.
7. Mes pareiškiame, kad universalinis dinamizmas turi būti

išgautas tapyboje kaip dinamiška sensacija.

8. Mes pareiškiame, kad, norint išreikšti gamtą, pirmą viso kito reikia nuodirdumo ir skaistybės.

9. Mes pareiškiame, kad judėjimas ir šviesa ardo kūnų materializmą.

PASIPRIEŠINIMAI:

1. Mes pasipriešinam bituminėm spalvoms, kuriomis mėginama išgauti laiko „patina“ moderniuosiuose paveikluose.
2. Mes pasipriešinam superakcijai ir elementariam archaizmui, stovinčiam ant plokščių spalvų, kuris imituoja egiptietišką linijų faktūrą, sutraukia tapybą į trupenišką groteskišką sintezę.
3. Mes esam prieš pseudo ateitį „seksionistų“ ir „independantes“ — kurie įsteigė naujas akademijas, tiek pat šabloniškas ir nusistovėjusias kaip anksčiau buvusias.
4. Mes pasipriešinam nuogybėm tapyboje, perduodančiom toki pat šlykštumą kaip svetimavimas literatūroje.

Aiškinant paskutinį punktą, sakome, jog čia nėra moralinio klausimo — priešinamės nuogybė monotoniškumui. Mums tvirtai

Žymieji futuristai 1912 m. Paryžiuje. Iš kairės į dešinę: Russolo, Carrà, Marinetti, Boccioni ir Severini.

tina, kad pats siužetas yra nereikšmingas ir vertė yra tik jo traktavimo būde, sutinkame ir tuo pačiu priimam. Bet šita negindijama ir absoliutinė teisybė esanti jau 50 metų amžiaus, nėra tokia šiandien, kas liečia nuogybę — žiūrint, jog dailininkai, apstėti noru viešai rodyti savo meilūžių kūnus, pavertė salonus supuvusių kumpių turgais! Mes reikalaujame dešimčiai metų visiškai ištrinti nuogybę tapyboje!

Umberto Boccioni, dailininkas (Milanas)
Carlo D. Carrà, dailininkas (Milanas)
Luigi Russolo, dailininkas (Milanas)

Giacomo Balla, dailininkas (Roma)
Gino Severini, dailininkas (Paryžius).

Milanas, 1910 m. balandžio 11 d.

Bičiuli skaitytojau, įsivaizduokite Paryžių šio šimtmečio pradžioje: impresionizmas gauna pirmas vietas vitinose. Kubizmas dailininkų dirbtuvėse jau išsivystęs ir diskutuojamas; Les Ballets Russes netrukus bus Paryžiuje... ir lyg to neužtektų tam dievų tikrai mylimam miestui. Tačiau italis Marinetti skelbia paskutinę naujieną, kuri vadinasi futurizmu — „aš esu ateitis, aš esu modernizmas, semiuos jėgų iš aplinkos“. Panagrinėkim šį įvykį kartu, kadangi jis savo trumpam gyvenime keliavo per daugelį kraštų iki šios pastarosios parodos.

Marinetti tvirtai, kaip operos solistas, paskelbė futurizmo gimimo dieną, ir po kelių dienų šis naujagimis jau turėjo penkis kūmas: penkis italus dailininkus, kurie priėmė futurizmo tematiką ir sūruosė pirmą futuristinį darbų parodą Paryžiuje ir tuoj pat pasirašė futuristinį tapybos manifestą, kurį skaitėte anksčiau. O kas buvo Marinetti? Jis pats nebuvo dailininkas, bet buvo kelių dailininkų apsupty, kelių dailininkų, kurių kiekvieno likimas buvo skirtingas, ir galų gale sa-

vo skirtumais iliustravo futurizmą. Jis buvo poetas, ne bet koks poetas, bet toks, kuris pasitikėjo šiuo šimtmečiu ir jo ateitimi — ir su tuo pasitikėjimu, kaip gaidys, palipes ant šio šimtmečio tvoros, užgiedodamas futurizmą. Ir kas yra poetas? Tai liaudies balsas, ir tuo pačiu gali būti šimtmečio vėliava — galim sakyti, kad ji ir yra futurizmas.

Dabar, žiūrint į šio šimtmečio pradžią, galime pavydėti tiems žmonėms, kurie buvo pilni pasitikėjimo, pilni ateities. Jie tuoj braidė aktualiskumo pelkėse, braidė iki kaklo, braidė besigrundami. Tai suformavo jų nusistatymą prieš buvusį akademizmą, jų norą gyventi kasdienybės industrialiniame momente ir iš jo traukti sciencifinę inspiraciją. Tas nusistatymas pagimdė tokius kaip Balla „Lampadair“, darbus su industriniu aspektu. Antrojo šio šimtmečio pusėj šito išradingumo nostalgija pasiliko giliai intelektualų ir kritikų sluoksniuose. Jie norėjo, kad dailininkas vis jiems duotų

naufumo virpulių, kurio iš tikrųjų nereikėjo, kadangi naujumas ingi turi savo laiką ir nekrinta į mus bet kada.

Norint skaitytoją supažindinti su ta futurizmo srove, reikia turėti omenyje, kad ji nėra tik meninė manifestacija. Galima sakyti, kad futurizmas ingi yra DADA ir SIURREALIZMO pranašas. Tuo pačiu prieš ir po Pirmojo pasaulinio karo futurizmas buvo vienas iš pirmųjų įkvėpimo šaltinių ir carinėj Rusijoj — jis yra vienas iš gyviausių šakų Rusijos revoliuciniame periode. Reikia atsiminti, kad Rusijoj tuo laiku taigpi gyveno ir dirbo mūsų Ciurlionis. Futurizme yra viskas, kas tuo laiku buvo nauja ir labiausiai modernu, jo įtakas galima atsekti net iki pat Majakovskio poezijos. Ir be jo negalima būtų suprasti visų šio šimtmečio pradžioj išsivysčiusių „siurizmų“. Per Pirmąjį pasaulinį karą futurizmas buvo pasidavęs stipriai kareiviskam, iliustruoda-

mas karinę norą ir jėgą; tai ypač matyti Severini darbuose.

Atsisukim vėl į šio šimtmečio pradžią. Pamąstym, kaip futurizmas kankinasi savos teorijos glėbyje. Šio šimtmečio dinamiškos sūkurys galim sakyti dailininkų pačių individualūs likimai, kad futurizmas ingi yra mas yra neperkeptas ir užkūtas futurizmo kailiniuose. Tapyboje, nėj dirvoj jo sėklos neišaugina, ne vieno ažuolo, kadangi tapyboj šio šimtmečio ažuolai yra Kandinskis, Klee, Matisse, Lege, — pirmasis su visa abstrakto srovė, o kiti su savo plastiniu, poetiniu turtinumu. Yra labai svarbu pabrėžti, kad futurizmo tapyboje vienu momentu visiška nebuvo. Negalima suprasti, negalima priimti bei pasitikėti moderniuoju menu ir jo ateitimi, jeigu jo išraiška nėra grįsta dvasingumu. Tačiau spiritualizmo reikalingumo plastika neturi nieko bendro su psichoziniais siurrealizmu. Tarp šių dviejų srovių galim pastatyti Berlyno sieną — nes spiritualizmas yra sielos išreiškimas, o siurrealizmas — fantazmas.

Aš kadaise esu sakęs (besikalbėdamas su Algimantu Maciūnu), kad spalvos nemėgsta kombinacijų, ir visas futuristų dailininkų spalvų traktavimas yra kaip tik kombinacinio tipo. Tiek to, spalva galės pilnai žydati šio šimtmečio ažuoluose.

Tęskim ir toliau futurizmo nagrinėjimą. Jo toks kraštutinis triukšmingumas Italijos pronaacionalistinėj aplinkoj pastūmė jį ir nacionaliniai socialinė politikai. — Marinetti įsirašo į partiją, priima fašizmą. Boccioni miršta, Severini ir Balla giliai asmeniškus nagrinėjimus, Carrà ir Sironi nuveina daugiau į realistines išraiškas pusę ir Russolo užsitraukia muzikinius tyrinėjimus. To judėjimo charakteristika glūdi ne jo rezultate, bet jo prasmingume. Reikia turėti omenyje, kad tokių prieškarinių nuotaikų žmogus-poetas galvoja, jog pasaulio bus geresnis — yra pasitikėjimas ateitim. Noras naujumo, nors ir ekstravagantiško, gali mus pamokyti, jog, girdint pasaulio krutininę ateities ritmą, viskas visuomet yra galima.

Severini

Train blind, 1915

Kalbamės su rašytoju Algirdu Landsbergiu, laukdami jo Chicagoje

Lietuvių rašytojų draugijos 1979 metų literatūros premija iš-eivijoje, kaip žinome, buvo pa-skirta rašytojui Algirdui Lands-bergiui už „Atėities“ leidyklos išleista jo novelių ir rinkinį „Mu-zika“ žengiant į neregėtus mies-tus“. Leidyklos rūpesčiu kitą sa-vaitgalį, spalio mėn. 17 d. (penk-tadienį) 7 val. 30 min. vak. Jau-nimo centro kavinėje, Chicago-je, rengiamos premijuotos kny-gos sutiktuves. Į jas atvyksta iš New Yorko pats laureatas, kuris minėtą vakarą kavinėje skaitys savo kūrybą, liedsdams ir šiaip literatūrinės problemas. Chica-goje lankymosi proga kitą dieną, spalio 18, 10 val. ryto įsiai kal-bės ir Atėitinių namuose apie Lietuvos kultūrinio bei literatū-rinio gyvenimo šiuolaikinius vaizdus ir varžtus. O įvadą į al-girdo Landsbergio viešnagę Chi-cagoje šiuolaikiai spausdiname pašnekesį su pačiu rašytoju.

— Ar premijuotoji knyga „Muzika žengiant į neregėtus miestus“ vienu laiku buvo inten-syviai rašoma, visus kitus užmo-jus nustumiant į šalį, ar ji pasi-rasė ilgesniu laikotarpiu — no-velė po novelės?

Novelių knygos neplana-vau, bet prieš kelerius metus vie-na po kitos pradėjo siūlytis tipiš-ka novelinė — ne romaninė, apysakinė, ar dramatinė — te-mos. Kai novelė eimė šlietis prie novelės, pastebėjau, kad jos sa-vaipai siėjasi, viena kitą papildo. Ir taip susidarė knyga.

Kas jums būna pirminis impulsas novelės užmojui? Im-ties blykstelėjimas ar regėja-gyvybinių akimirkų? Ir kaip to-liau kiti siūlytys?

Rašymo nuotykis tuomi-jomius, kad niekad nežinau, iš-kur ateis pirminis impulsas. Daž-nai tai detalė, vaizdas, kuris pra-šosi istorijos. Pavyzdžiui, novelė „Dangus tuštėja, dangus pildosi“ prasidėjo su pačiu baiginiu vaizdu, televizijos herojaus besi-grūdenciais ir ištuštėjusiu dangu. Iš to baigimio vaizdo išsivystė no-velė. Yra ypatingų akimirkų, ka-dą pastebi susikristalizuoja-jant, kaip pasirodo ypatinga švie-sa, pasigirsta muzikos frazė, su-sumuojanti gyvenimą. Tokie aki-mirkai tampa novelės siela. To-liau „siūlas vyniojasi“, ieškant sąrangos — tai, ką linkstame griežtai skirti, kaip „formą“ ir „tu-rinį“, tikrovėje yra neatjungia-mai susiję: iš „turinio“ kerojasi „forma“, o „forma“ gimdo savo „turinį“. Įdomiausia novelės teri-torija ten, kur tradicinis pasako-jimas priartėja prie prozinės po-emos.

Rašote ne vien novelės. Kas jums yra labiausiai prie širdies, kurį žanrą aplamai labiausiai vertinate ir kuris jus labiausiai traukia: novelė, romanas, dra-ma, komedija, poezija?

Artimiausi žanrai — dra-ma, įskaitant komediją, ir roma-nas. Novelės atrodo kaip pasi-ruošimas tam būsimam roma-nui. Poezijai jaučiu tokią pagar-bą, kad net nebedrįstu jos rašyti. Labai traukia klausime nepami-nėti menai, muzika ir režisūra. Tačiau atrodo, kad svajonę kom-pozuoti muziką ir režisuoti teks išgyvendinti tik sekančioje inkar-nacijoje. Bėbūdamas dabartinia-me kūne, kartais nepataikau į gaidą (iš mano smuiko studijų Kaune, kaip gali paliudyti mano kaptrusis mokytojas Izidorius Vasyliūnas, beliko sugebėjimas žinoviškai paimti instrumentą ir patį gaidą). Režisūros irgi niekad rimtai nestudijavau ir nepraktikavau, išskyrus porą bandymų universitete. Gal tie

muzikiniai ir režisūriniai impul-sai, persirengę, infiltruoja mano prozą ir dramą. Kaip muzikos vaidmuo ne tik rinkinio pava-dinime, bet ir pačioje novelių struktūroje.

— Ar dideliu procentu galima tikėti nugarais gaudais, kad rašote, ar jau net esat parašęs nau-ją romaną? Jei taip, tai gal bent kiek galėtumėt atskleisti jo po-būdį?

— Taip, pamažu — labai pa-mažu! — audžiasi vienas, du, trys romanai. Apie jų pobūdį dar nedrįstu kalbėti: viskas dar at-vira, nebaigta, sujaukta. Negi įleisi svečius į tokius kambarius. Be to, romano muzos gali nu-bausti už per ankstyvą puikavi-mąsi. Tegaliu prisipažinti, kad šiuo metu esu susitelkęs prie vie-no su ypatingai sunkia tema.

— Ko, jūsų manymu, trūksta teatriniams mūsų šiuolaikiniams gyvenimui: veikalo, aktorų, reži-sierių ar publikos? Jei visko to dar turime, kodėl kaip ir nėra teatro?

— Mūsų organizacinis geni-jus, sukūręs enciklopedijas, ope-ras, masinius kongresus, suklū-pio prie teatro durų. Kodėl? Ar todėl, kad mums teatro, deja, dar nebuvo giliai įaugęs? Juk lat-viai sugebėjo įsteigti ir išlaikyti keliaujantį profesionalinio lygio scenos kolektyvą. Talento to-kiam ansambliui sukurti išsivijo-je buvo ir tebera. Kartais parū-taujam, kodėlgi J. Jurašas nesi-ima kurti tokio teatro? Gal jis, paradoksiškai, daugiau pasitar-naus lietuvių teatrui, išnaudodamas amerikiečių scenos galimy-bes, o ne mėginamas iš esamų duomenų kurti profesionalinį lie-tuvišką teatrą, kurio sukūrimas buvo mūsų uždavinys, kuriam reikėjo mūsų „Marshall'o pla-

Rašytojas Algirdas Landsbergis, kuris po šio mūsų pokalbio pats atvyksta iš New Yorko Chicago ir čia spalio 17 d. (penktadienį) 7 val. 30 min. vak. Jau-nimo centro kavinėje dalyvaus „Atėities“ leidyklos rengiamose jo premiju-otos knygos „Muzika žengiant į neregėtus miestus“ sutiktuose, kur skaitys savo kūrybą ir pasidalins su vakaronės dalyviais savo gyvais išpildžiais iš literatūrinio pasaulio, o spalio 18 d. (šeštadienį) 10 val. ryte Atėitinių namuose kalbės apie literatūrinį ir aplamai apie kultūrinį gyvenimą Lie-tuvoje.

no“, ir kurio mes nesugebėjome sudaryti per trisdešimt metų...

— Kas jus džiugina ir kas at-stumia, žvelgiant į poeziją, bele-ristiką ir dramą okupuotoje Lie-tuvoje?

— Džiugina lietuvių, ypač jaunimo, kūrybinis polkis, tikė-jimas literatūros bei teatro svar-

Emily Dickinson

Dangus toks žemas, šiandien — ir debesys nejaukūs.

Pro klijimą, pro vėžes kelyje snieguolė keliauja; kur kristi ji svarsto.

Šiauras vėjas skundžiasi visą dieną, kad negerai, negerai kas nors su juo pasielgė. Gamta, kaip ir mes kartais — be karanos!

Ramesni rytai dabar, negu kad būdavo. Riešutai — rudėja. Pilnėja uogos skruostas. Rožė išvykusi iš miesto...

Klevas pasirišęs spalvingesni kaklraštį. Laukas dėvi raudoną apdarą. Ir aš pasipuošiu. Nenoriu būti senamadiška.

Sirdie, mes jį pamirškime! Tu ir aš šią naktį. Jeigu nori, pamiršk jo šilumą. O aš pamiršiu šviesą.

Prašau, pranešk man, kai užbaigsi, kad ir aš savo mintis prigesinčiau; greitai! nes tau bedelsianti, ko gero ji vėl prisiminsiu!

Iš troškulio, daug ką išmokstame apie vandenį; ir apie žemę, bekeldami jūrą. Škausmas išmokina mus daug ką apie džiaugsmą.

Kova pasako mums, kas yra taika. Iš neseniai supulto kapo, sužinome apie meilę. Apie paukščius — iš sniego.

Mes niekada nežinome, jog iškeliausime, bekeldami. Lyg šiaip sau juokais, išeidami, duris uždarome.

Likimas sekdamas mus, užšauna jas iš vidaus — ir daugiau nebesiveikina.

Sielos kelionė jūron, kas tai per džiugavimas! Kai pro namus, pro iškyšulius

ji keliauja — i gilių amžinybę.

Eleonora Marchilionienė. Vaza su paukščiais. Iš dailininkės darbų parodos, atidaromos M. K. Čiurlionio galerijoje, jaunimo centre, Chicagoje spalio mėn. 17 d. (penktadienį) 7 val. vak. Nuotr. Lino Meilauš

Ir ar jūreivis besupras, (kad mums, tarp kalnų užaugusiems) — pati pirmoji mylia jūron — tai dieviškasis apsvaigimas!

Iš anglų kalbos vertė DS.

Emily Dickinson, mirus 1886. Ameri-kiečių poetė, gimusi ir gyvenusi Amherste, Mass. Jai gyvai esant, spaudoje pasirodė vos keli jos eilėraščiai. Tik po mirties jos poezija buvo surinkta ir išleista. Domėjosi, gyvenimo ir mirties, gėrio ir blogio proble-momis. Gamta jai viena iš gražiausių dieviškos valios apraiškų. Betgi Dickinson kūrybos esmė glūdi jos meta-fizinėje poezijoje, kur autorė atsiskleidžia visu savo minties ir išgyvenimo gaivumu, netikėtumu ir galybe. Ji individualaus, kiek šiurkštoko ir stipraus grožio autorė; viena iš pačių geriausių poetų anglų kalba. (A. Vė. apibūdinimas: „Lietuvių Enciklopedija“, ketvir-tas tomas.)

Ar Slovočinskio giesmynas nėra Kojelavičiaus?

Tai yra vienas klausimų, ku-rie kyla, Vilniaus universiteto pra-eitin žveigiant. Slovočinskio gies-mynas yra liudininkas liuanisti-nio sąjūdžio Vilniaus universite-to veikimo pradžioje. J. Lebedys, jaunas miros lituanistinių šalti-nių tyrinėtojas Vilniuje, žinojo, kad šiame universitete liuanis-tikos katedra įsteigta apie 1620 metus. Taip jis rašė Slovočinskio giesmyno įvade, kurio fotografinį leidinį jis parūpino. Vėliau, Lebe-džiui mirus, jo išleistuose raštuo-se patikslinama, kad tai nebuvo liuanistikos fakultetas ar kated-ra, bet seminaras mokytijs lietu-vių kalbos būsimiems kunigams. Tokie seminarai Vilniaus univer-sitete veikė dar latvių ir estų kalboms.

Slovočinskio giesmynas buvo išleistas 1646 metais. Tačiau iki paskutinių laikų Lietuvoje nie-kas tos knygos nebuvo matęs. Vienintelio pasaulyje šio giesmy-no egzemplioriaus atsiradimas yra mums viena iš praėjusio ka-ro sukrėtimų dovanų. Lietuvoje buvo žinoma, kad tovs giesmy-nas buvo, tačiau Lietuvoje jo ne-buvo išlikę. Buvo žinoma, kad jo egzempliorius yra išlaikytas gra-tų Tarnovskio bibliotekoje, ne-toli Sandomiro, Lenkijoje. J. Ma-tusevičiūtė prieš karą buvo ten nuvykusi to giesmyno ieškoti ir savo kelionės išpildžius buvo apa-rašiusi „Naujojoje Vaidilutėje“ straipsnyje „Kelionė po Lenkiją, beiškant Slovočinskio giesmy-no“ (1939 11 ir 12 nr.).

Lenkijos Nacionalinės biblio-tekos vadovybė paskolino šią re-ktą knygą Vilniaus universitetui,

ir čia 1958 metais buvo išleistas fotografinis jos leidinys. Tačiau atrasto giesmyno egzemplioriaus yra tas trūkumas, kad jam trūksta titulinio puslapio. Atrastame egzemplioriuje tik ranka yra įra-šytas knygos pavadinimas ir au-toriaus pavardė. Tuo autoriumi yra įrašytas S. M. Slovočinskis. Apskritai bibliografams šis gies-mynas yra žinomas Slovočinskio vardu. Šalia to, yra išlikęs vienas sveikinimas vyskupui J. Tiškevi-čiui, kuriame kartu su kitais yra pasirašęs Slovočinskis, kaip auto-

rius. Tačiau tame pačiame svei-kinime yra iškelta abejonė, ar Slovočinskis yra giesmyno auto-rius. Ten būtent yra iš to paties laiko įrašyta pastaba, sakanti, kad tai yra Kazimiero Kojelavi-čiaus darbas.

Iš tikrųjų, Kojelavičių šeima yra viena iš pranašiausių kau-niečių lietuvių šeimų tame lai-kotarpy. Visi trys broliai įstojo į Jėzuitų ordiną ir visi daug reiš-kesi įvairiose kultūros srityse. Sa-vo nuosavybė Kaune jie pavedė jėzuitams, ir vienas iš jų ten is-

teigė jėzuitų namus. Vijukas A. Kojelavičius yra plačių istorinių studijų autorius apie lietuvių tautos praeitį. Vijukas Kazimie-ras Kojelavičius buvo poetikos mokytojas Pisko ir Nesvyžiaus kolegijose. Jo poezijos lotynų kal-ba yra nemažai išlikusios. Taip pat įvairiose kitose srityse jo ra-šiniai yra gausūs, pradedant baž-

nytine iškalba ir baigiant įvai-riomis biografijomis.

S. M. Slovočinskio biografija yra kruopščiai ištyręs istorikas K. Jablonskis, kuri yra įdėta kartu su Lebedžio įvadu į naujai išlei-stą giesmyną. Iš jo gyvenimo ei-gos neatrodo, kad jisai būtų bu-vęs literatas. Jis yra kilęs nuo Ne-makščių. Pasinaudodamas Kun-kaikštijos rekomendacija Šiaulė-nų ir Kražių klebono vietoms, jis, negaudamas vyskupo paskyri-mo, sauvališkai buvo užėmęs šias klebonijas. 1655 metais jis del-to buvo suspenduotas. Taip pat jis buvo išsripinęs Piltinės ka-nauninko titulą Latvijoje. Turint tuos duomenis prieš akis, grei-tiau jis galėjo būti apskrus šio giesmyno leidėjas, negu jo auto-rius — vertėjas.

Kas bebūtų vad. Slovočinskio giesmyno autorius, pats giesmy-nas šiandien yra įvairiais atžvil-giais labai vertinamas. Jo gies-mės ir psalmės yra išverstos ne-vergiškai, bet kūrybiškai. Jo iš-raiškos laisvė šį giesmių verti-mą daro pranašesniu už ankščiau buvusius protestantų verti-mus, kurie buvo labiau žodiški ir dažnai stigo poetinio polėkio. Taip šį giesmyną vertina J. Le-bedys. Dar vieną bruožą jis pa-tebsi šiame giesmyne, kuris yra ypač vertas mūsų dėmesio. Tai būtent yra jo visuomeninė lais-vė. Šiame giesmyne „nėra atvirai palaikoma feodalinė santvarka, nėra skelbiamas paklusnumas

Leonas Katinas

Gintaliskė (aliejus)

EZERAS MARSE?

Stanley Zisk, Massachusetts Technologijos instituto radaro specialistas, ir Peter Monginis — Mark, Brown universiteto geolo-gas, išanalizavę radaro informa-cijas, gautas Goldstone radio te-leskopu, rado, kad Marso sritis, vadinama Lacus Solis (Saulės ežeras) beturinti labai lygų ir spindintį paviršių. Nejaugi Mar-se esama didelio kiekio vandens? Bet, anot Zisk, radaro atspindžių interpretacija dar svarstytina. Sunku patikėti, kad Marse galė-tų būti ežerai.

Kiniečių dailės turtai Chicagoje

Šiuo metu Chicago's Field Museum of Natural History vyksta paroda, atvežta iš Kinijos. Paskutiniuoju laiku Kinija vis daugiau ir daugiau savo meno turtų parodo Vakarų pasauliui. Ši paskutinioji paroda yra išskirtinė ir įdomi tuo, kad joje yra išstatyti patys vėliausi archeologinių kasinėjimų rezultatai.

Paroda pavadinta „The Great Bronze Age of China“ susideda iš dviejų dalių. Pirmoje dalyje yra išstatyti bronzos radiniai, susidedantys iš vazų, indų, papuošalų. Čia matome pačius primityviausius indus, naudojamus gerimui. Įdomu, kad šių indų raštai ir formos kartais vakariečių akimis atrodo savitiškai primityvios, bet kartu savitiškai komplikotos, suraizgytos. Tik ilgiau išžiūrėjus, pradeda pamatyti jų organines formas, pradeda atpažinti gyvulių, paukščių, augalų figūras. Dar ilgiau pastidėjus, pastebime, kad tų gyvulių figūros yra stilizuotos, suabstraktintos, atvaizduotos dalimis. Slėpimas yra pagrindinis gyvulys, panaudotas vazų ir indų papuošimams. Jis čia visur lipa, rėplioja, kabinasi. Net ir kiti gyvūnai yra juo išpuošti. Drambli

SAULĖ JAUTOKAITĖ

pavidalo indas yra išpuoštas įvairiomis suabstraktinto slėpimo formomis. Kita dominuojanti organinė forma, panaudota indų puošimui yra akis. Beveik kiekvienas indas ar vaza yra nusagstyti savitiškais akimis — iškilusiu dideliu apvalumu. Šios parodos bronzos dirbinių puošmenų motyvai, tiek suabstraktintos organinės formos, tiek dekoratyvinės linijos, yra riestos, laisvos, judančios, vibruojančios savo gyvumu. Stebinantis yra šių bronzos darbų toks geras išsilikymas. Ypač gražiai atrodo tie bronzos darbai, kurių paviršius yra inkrustuotas variu, auksu arba sidabru. Šios inkrustacijos suteikia ne tik spalvingumą puošmenoms, bet taip pat pademonstruoja ir anų laikų menininkų techninius sugebėjimus.

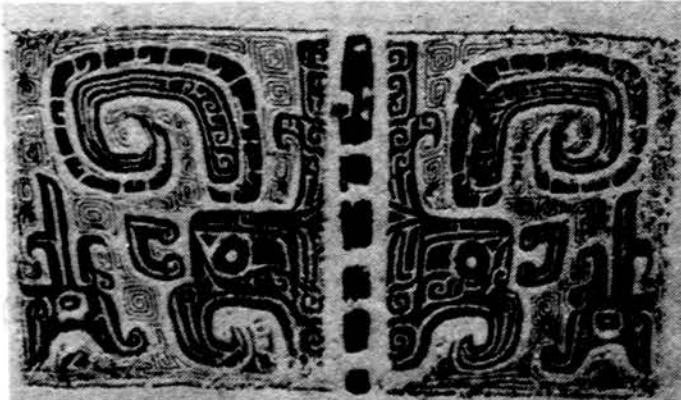
Antroji parodos dalis susideda iš paties vėliausio, 1974 m. atkasto radinio. Šis turtingas radinis apima 7000 tūkstančių deginto molio (terra cotta) karių su žirgais skulptūras, kurios buvo rastos prie Kinijos imperato-

riaus kapo. Manoma, kad ši karių armija buvo jo kapo garbės sargyba. Į šią parodą atvežta tik maža dalelė, aštuonios skulptūros, šėsi kariai ir du žirgai. Šios skulptūros siekia laikus 210 m. prieš Kristų, kada tais metais mirė imperatorius, ir jo kapui buvo padaryta ši karių sargyba. Norint išgauti tų skulptūrų didesnę skaičių, parodos organizatoriai panaudojo veidrodžių sienas, kurių atspindėjime žiūrovas mato iliuzinį didelį eksponatų skaičių. Tas pats natūralus dydžio karys matyti iš visų pusių, priekio, šono, nugaros. Šioms skulptūroms charakteringiausia yra tai, kad kiekvienas karys yra apsirengęs skirtingais rūbais, kiekvienas turi skirtingą plaukų šukuoseną, kiekvienas yra individas, skirtingais veido bruožais. Net ir veido išraiška, rankų laikymas, kūno pozicija skiriasi viena nuo kitos. Vieną karį matome, atrodo, pasiruošęs sumušti bet kokį įsibrovėlį, kitas priklaupęs ant vieno kelio, lyg pasiruošęs paleisti strėlę į priešą. Kitas, autoretingai susigėmęs rankas, ramiai stebi aplinką, o kitas ramioje pozijoje laiko už pavadžių savo žirgą, o dar kitas, lyg pasiruošęs tuoj pat važiuoti kovos vežimu. Paskutinis karys, puošnus savo aprangą, stovi, lyg būtų ietininkas. Net ir du parodos žirgai skiriasi vienas nuo kito savo išvaizda ir uodegų papuošimais.

Šios parodos skulptūros stebina žiūrovą savo skirtingais, komplikuotais rūbais, šukuosenomis, veido išraiškomis. Kiek daug darbo, laiko ir vaizduotės turėjo panaudoti jų skulptoriai. Ir apsimai, tiek šios Kinijos ar Korėjos meno turtų parodos aplinkius, tiek Europos meno kūrinių parodos, palieka įspūdį daug pasakanti apie žmogų. Žmogus, nesvarbu kokiame žemyne begyventų, kokius metų skaičius be rašytų, jis vis nori savo gyvenimo aplinką pagraizinti, papuošti savo paties proto ir rankų sukurtais daiktais, kurie po daugelio metų kalba sekančioms kartoms, kad jis taipgi nesiskiria nuo jų, bet jungia vieną generaciją su kita abiemis pažįstamais ir suprantamais meno kūriniams.

Daugiau 2000 metų senumo natūralaus didumo kinų kario terakotinė skulptūra iš senosios Kinijos bronzos amžiaus dailės parodos Chicago's Field Museum of Natural History patalpose.

Kiniečių stačialampio bronzos katilo ornamentų detalė trijų tūkstančių metų senumo.

Nuomonės ir pastabos

Atsakymas Dariui Lapinskui

Į Lapinsko nuomonės pareiškimą rugėję 27 d. „Drauge“ tiek teatsakau:

1. Esu daug kartų pagyręs Lai-mos Lapinskienės interpretacinius gabumus, bet niekada nesu kalbėjęs ar rašęs, juoba susizavėjęs jos balso duomenimis.

2. Mačiau Lapinskienę vaidinant A. Landsbergio pjesėje Marijos aukštesniosios mokyklos salėje, Chicagoje, kur jos talentas tada buvo vienintelis anu pastatymo žiburėlis.

3. Tiesa, „Maro“ nesu matęs, bet tai savo recenzijoje ir netvirtinau. Faktas yra toks: koncertui pasibaigus, Tabor Farm vestibulyje manęs vienas pilietis pašnibždomis paklausė, kur, girdi, praeivis „Lokio“ ir „Maro“ autorius?

4. Lietuvių Fondui Lapinsko operos „Amadear“ nesu rekomendavęs. Dr. J. Ambrozaitis manęs pamokė tik prižiūrėti, kad, prieš su-mažant trijų tūkstančių dolerių premiją, opera būtų tikrai „išbaig-ta ir užbaigta“.

5. Savo nuomonę apie B. Kuta-vičiaus kūrybą susidariau ne iš New York Times aprašymo, bet iš gal-dų, kurias man paskolino Juozas Kreivėnas. Skaičiusieji mano rašini apie Lietuvos kompozitorius žino, kad toli gražu nesu jų „su žeme sumaišęs“.

6. Rašydamas apie lietuviškąją operos „Carmina Burana“ vertimą, tarp kitko apgailestavau, kad, įde-dami tiek pastangų svetimų ope-rų pastatymams, užmirštame sa-

vuosius talentus, o juk galėtume tu-rėti „panašią vaizdų panoramą“ iš savosios literatūros, iš nuostabios mūsų mitologijos ar istorinių pra-eities studijų rašymas bei jų lei-dimas šiame krašte yra labai pagausėjęs. Neatsilieka šioje sro-vėje ir lietuviai. Jau nemažai šio pobūdžio raštų yra parašyta ir išleista lietuvių kalba. Bet neuž-tenka patiems save ir tik sau ap-sirašyti. Reikia, kad lietuviai, jų istorija šiame krašte ir jų indėlis šiam kraščiui būtų žinomi ir ki-tiems, kad ir kitus patrauktų visa tai neužmesti, bet rimtai tyrinėti mokslinėse studijose, nes kiekvie-nos etninės grupės praeities deta-lė yra ir šio krašto istorinės raidos dalis. Ta prasme labai pa-sitarnauja ši kruopščiai kun. Valkavičiaus paruošta, anglų kalba parašyta ir išleista studi-ja apie iškirtinio dėmesio vertą kun. Juozo Zebrio veiklą. Juo la-biau, kad šalia jo neaplenkia-mas ir visas kitas būdingas ano meto etninės Amerikos gyven-i-bių neturi.

7. Pasibaigus „Romeo ir Julijos“ pastatymams, Lietuvių operos su-ruoštoje vakarienėje viešai parei-škiau, kad esu nejaunas ir jaučiuos pavargęs ir kad daugiau nebedir-guosiu. Padaręs tokį sprendimą, nei operų, nei jokio orkestro nepasi-gėdau, nepasigėdau ir, gerai žinau, nepasigėsiu.

Turbūt tuščios mano pastangos įtikinti Lapinską, jog savo įspūdių aprašymą sugalvojau, begriždamas namo iš Tabor Farmos, ir kad tik-rai nepavydžiu jam gražios šeimos bei namų laimės, tuo labiau, kad manoji šeima jokių vokalių am-bicijų neturi.

A. Kučūnas

Eleonora Marčiulionienė Taikos Madona Nuotr. Lino Meilaus
iš dailininkės darbų parodos M. K. Ciurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje. Paroda atidaro spalio 17 d.

Nauji leidiniai

• William Lawrence Wolkovich — Valkavičius, LITHUANIAN PIONEER PRIEST OF NEW ENGLAND. The Life, Struggles and Tragic Death of Reverend Joseph Zebis, 1869-1915M. Tiražas 2000 egz. Išleido Lietuviai pranciškonai (341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207) 1980 m. Viršelį priešė Julianna M. Alexander. Kongreso bibliotekos katalogo numeris: 80-51268. Leidinys 214 psl., iliustruotas keliomis retomis nuotraukomis, kaina — 6 dol., su persiuntimu — 7 dol., gaunamas ir „Drauge“.

Kai šiandien kiekvienas amerikietis ir kiekviena etninė Amerikos grupė labai uoliai ieško savo kilmės šaknų, tai ir etninės praeities studijų rašymas bei jų leidimas šiame krašte yra labai pagausėjęs. Neatsilieka šioje srovėje ir lietuviai. Jau nemažai šio pobūdžio raštų yra parašyta ir išleista lietuvių kalba. Bet neužtenka patiems save ir tik sau ap-sirašyti. Reikia, kad lietuviai, jų istorija šiame krašte ir jų indėlis šiam kraščiui būtų žinomi ir ki-tiems, kad ir kitus patrauktų visa tai neužmesti, bet rimtai tyrinėti mokslinėse studijose, nes kiekvie-nos etninės grupės praeities deta-lė yra ir šio krašto istorinės raidos dalis. Ta prasme labai pa-sitarnauja ši kruopščiai kun. Valkavičiaus paruošta, anglų kalba parašyta ir išleista studi-ja apie iškirtinio dėmesio vertą kun. Juozo Zebrio veiklą. Juo la-biau, kad šalia jo neaplenkia-mas ir visas kitas būdingas ano meto etninės Amerikos gyven-i-bių neturi.

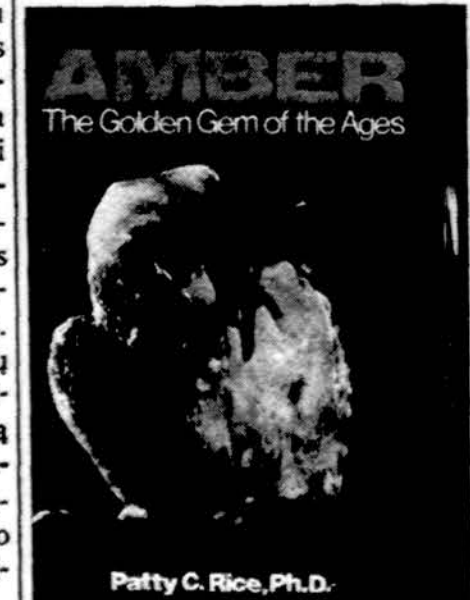
A. Kučūnas

• Patty C. Rice, Ph. D., AMBER. The Golden Gem of the Ages. Van Nostrand Reinhold Company, New York, 1980. Library of Congress Catalog Card Number: 79-22189. ISBN: 0-442-26138-1. Leidinys didelio liuksusinio formato, gausybė spalvotų ir nespaltvotų iliustracijų, knyga kietais viršeliais ir spalvotu ap-lanku, 290 psl., kaina — 27 dol., gaunama ir „Drauge“.

Ivairius leidinius ir įvairio-mis kalbomis apie gintarą jau yra nemažai prirašyta. Vienur i-jį žvelgiama labiau gamtine pra-me, kitur grynai istorine — se-nųjų amžių prekybos prasme, tre-tiur — šių dienų puošybos pra-me. Kiekvienai atvejui vis tiek bū-na užsimintas Lietuvos ir Prūsijos Baltijos jūros pakraštys, kur gintaras randamas turbūt gau-siausiai ir kur jis yra bene pats geriausias.

Čia minimas pastarasis anglų kalba leidinys skaitytojui pasitar-nauja kone visais tais trim mi-nėtais atžvilgiais. Tai drauge ir mokslinė knyga apie gintarą, bet taipgi kartu ir vaizdžiai para-šyta šiandieninio gintaro popu-liarizacijos knyga. Daug vietų jos puslapiuose skirta Lietuvai ir nuo-traukų ir aprašų prasme. Kaip kruopščiai iš visur autorė rinko medžiagą, rodo jau tai, kad spal-votų gintaro dirbinių rodoma ir iš Vaznelių prekybos ir iš čio-nykščių asmenų privačių kolekci-jų.

Tai bene pati gražiausia kny-ga apie gintarą ir mokslinė ir jo populiarizacijos prasme.

Patty C. Rice, Ph.D.

Premija už religinį veikalą paskirta kun. prof. Antanui Rubšui

Amerikos Liet. Katalikų Fede-racijos kongrese Detroite spalio 19 d. bus įteikta Ateitininkų Fe-deracijos premija 1000 dol. už ge-riausią 1978 - 1979 m. religinį veikalą. Premiją jury komisija, susidedanti iš kun. V. Cukuro, N. Gašliūnienės, ses. Aug. Sereikytės, S. Rudžio ir dr. J. Kriau-čiūno, paskyrė kun. prof. Anta-nui Rubšui už jo veikalą „Rak-tas i Naująjį Testamentą“. Pre-mija 1000 dol. Mecenatas kun. J. Prunskis.

Šv. Rašto įvairioms studijoms atsidavusių mokslininkų mums visada labai trūko. Ir šiandien daug jų neturime. Kun. prof. A. Rubšio pasiūlymas šiai sričiai yra ypač reikšmingas. Ir labai gerai, kad pastangos įvertintos premija.

Kun. prof. Antanas Rubšius

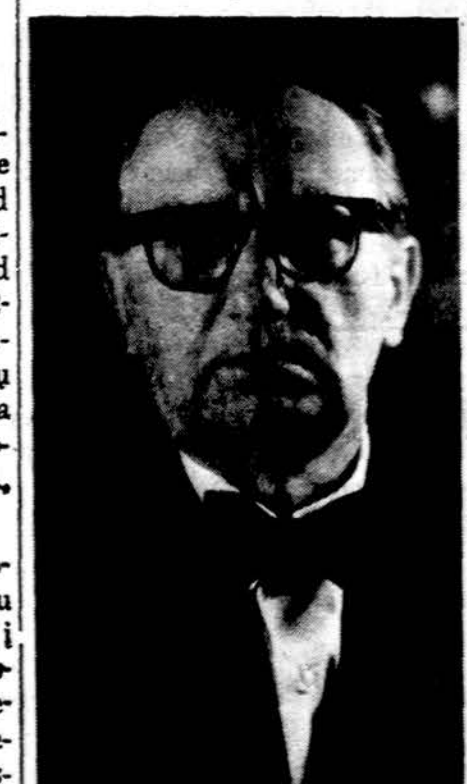
Dirvos novelės konkursą laimėjo Vytautas Alantas

Išėjusios kultūriniam gyvenime du literatūros konkursai jau yra tapę kone kasmetine būti-nybe. Tai „Draugo“ romano kon-kursas ir „Dirvos“ novelės kon-kursas. Visuomenėje vis atsiranda šiem konkursams mecenatų, o rašytojose pakankamo dėme-

sio šiai literatūrinei pastangai. „Draugo“ romano konkursas šie-met net šoktelėjo nuo 1000 iki 2000 dolerių. „Dirvos“ novelės konkursas dar yra ypatingas tuo, kad jau daugelį metų jo mece-natas yra žikagietis Simas Kase-lionis. Ir šiemet, kaip ir visada, konkurso labai jis paklojo vėl 600 dol.

Šiemetinį „Dirvos“ novelės konkursą laimėjo rašytojas Vy-tautas Alantas, gyvenantis Det-roite. Konkursui buvo prisiūsta 10 rankraščių. Konkursą laimė-jusi novelė yra pavadinta „Mė-niesienos siuita Baublio paunks-mėje“. Anot „Dirvos“: „Novelė parašyta gražia sklandžia kal-ba. Tema aktuali — iš dabartinės emigracinės lietuviškos buities. Fabula vystoma nuosekliai ra-miu pasakojimu, ir įvykiai plau-kia natūraliai ir įtikinančiai... Ji sumaniai pinama su lietuviškąja D. Poškos Baublio legenda ir ly-giaagrečiai einančiu meilės mo-tyvu“.

Premija laureatui bus įteikta š. m. lapkričio 2 d. Detroite, ten rengiamam „Dirvos“ 65 metų sukakties minėjime.

„Dirvos“ novelės konkurso laureatas rašytojas Vytautas Alantas.

Parodos, parodos!

Ivairių dailės ir meninės nuo-traukos parodų šiame rudens sezone ypač yra užderę. Štai spa-lio 17 d. M. K. Ciurlionio gale-rijoje, Jaunimo centre, Chicagoje atidaroma Eleonoros Marčiulionienės keramikos ir skulptūros paroda.

Rytiniame Amerikos pakra-štyje gyvenančio dailininko Pra-no Lapės tapybos darbų paroda nuo lapkričio 22 d. iki 30 d. vyks New Canaan, Connecticut. Para-dą globoja „New Canaan Socie-ty for the Arts“.

Jau nemažai parodų amerikie-čių galerijose yra surengusi New York'e gyvenanti dailininkė Ele-na Urbaitytė. Šiemet ir vėl jos darbų paroda nuo rugėjo 9 d. iki 27 d. buvo Phoenix galerijo-je New York'e.

Minnesotoje tebegyvenančio dr. Audriaus Pliplio dailės dar-bų paroda Galerijoje, 744 N. Wells St., Chicagoje vyks nuo spalio 24 d. iki lapkričio 15 d. Pastaruoju metu Audrius Plip-lis patraukė amerikiečių dailės kritikų dėmesį, ir jo parodos vy-ko įvairiose šio krašto galerijose. Liuksusinio žurnalo „The Mayo Alumnus“, leidžiamo „Mayo Foundation“ Minnesotoje, š. m.

spalio mėn. numeris skiria net 8 puslapius jo dailės darbų apra-šui ir iliustracijoms.

Šį savaitgalį M. K. Ciurlionio galerijoje Jaunimo centre, Chi-cagoje, dar tebevyksta Antano Petrikonio tapybos ir dr. Jono Salnos šaknų skulptūrų paroda.

Menišku nuotraukų para-dos taipgi džiugina akį. Mūsų-čiai šioje srityje yra pasiekę jau tokį statusą, jog jų vardai ir jų darbai tampa viso krašto kultūri-nio derliaus dalimi.

Jono Dovydeno etninės Chi-cagos nuotraukų kolekcija ne tik buvo pernai eksponuota Chi-cagos Moderniojo meno muzie-juje, bet ir š. m. rugpjūčio mėn. buvo išstatyta Kongreso bibli-otekoje, Washingtone. Ta pati 118 nuotraukų kolekcija nuo rugėjo 7 d. iki spalio 19 d. rodo-ma Illinojaus valstijos muziejuje, Springfielde.

Uosio Juodvalčio nuotraukų paroda nuo rugėjo 29 d. iki spa-lio 18 d. vyksta Chicago miesto centre, Galerija, 744 N. Wells St.

Šiuo metu nemažai mūsų fo-to profesionalų ir mėgėjų jau ruošiasi kasmetinei kolektyvinei parodai Jaunimo centre, Chi-cagoje. Ji bus čia atidaryta lapkri-čio 7 d.